

Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının Romantik İlişkiler Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Çatışma İletişim Tarzları Üzerine Etkisinin İncelenmesi*

Şenol DURAN**

Doç. Dr. Zeynep HAMAMCI***

Öz

Bu araştırmanın amacı, Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisini incelemektir. Araştırmanın katılımcıları az altı aydan beri birlikteliği olan ve evlenmeyi planlayan üniversite öğrencisi çiftlerden oluşmaktadır (n=16). Araştırmada iletişim becerisi "İletişim Becerileri Envanteri" (Ersanlı ve Balcı, 1998) çatışma durumundaki iletişim tarzları da "Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği" (Uysal, 2002) ile ölçülmüştür. Deney grubunda yer alan deneklere dokuz oturumdan oluşan Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencisi çiftlerin iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu, fakat programın çatışmaya ilişkin olumlu iletişim tarzlarını geliştirmede etkili olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlişki geliştirme, evlilik öncesi eğitim, çatışma çözme, iletişim becerisi.

Abstract

The Investigation of Effects of Premarital Relationships Enhancement Program on Conflict Communication Style and Communication Skills of University Students with Romantic Relationship

The purpose of this research is to investigate the effects of Premarital Relationships Enhancement Program on the communication skills and conflict communication style of couples who are planning marry. The participants are university students (n=16) who have been together for at least six months. Communication skills were measured by "the Communication Skills Inventory" (Ersanlı ve Balcı, 1998), conflict communication style was measured by "the Conflict Communication Styles Questionnaire" (Uysal, 2002). The Premarital Relationships Enhancement Program was implemented to the participants of the experimental group at 9 sessions. The results demonstrated that Premarital Relationships Enhancement Program is an effective program to increase communication skills of university students. But Premarital Relationships Enhancement Program did not have positive effect on conflict communication style of university students.

Key Words: Relationships enhancement, premarital education, conflict resolution, communication skills.

(*) Bu çalışma Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalında Doç. Dr. Zeynep HAMAMCI'nın Danışmanlığında Yürütülen Yüksek Lisans Tezinin Bir Özeti'dir.

(**) Milli Eğitim Bakanlığı.

(***) Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, RPD Anabilim Dalı.

1. GİRİŞ

Bireyler yalnız yaşamaya değil, bir topluluk içinde diğer insanlarla ilişki içinde bulunmaya göre kurgulanmış varlıklardır. Karşı cinsle olan ilişkilerinde de diğer insanlarla olan ilişkilerinde olduğu gibi ihtiyaçları bulunmaktadır (Çaplı, 1992). Üniversite gençliği üzerinde yapılan araştırmalar, karşı cins arkadaşılığının eş seçimini büyük bir oranda etkilediği yönünde sonuç vermiştir. Bireyler karşı cins arkadaşılıkları sırasında ileride kuracakları ailede karşılaşabilecekleri olası problemlerin bir kısmını yaşamakta ve iki cins birbirlerini tanıma yönünde olumlu ve olumsuz deneyimler kazanmaktadır. Bunun sonucunda çiftler kazandığı deneyim ve geliştirdiği ölçütlere göre eş seçimi yapmaktadır. Eş seçiminden önceki arkadaşlık dönemi özenle sürdürülmesi ve iyi değerlendirilmesi gereken bir dönem olarak görülmektedir (Özabacı, 2004).

Ülkemizde 2009 yılı verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için 26 kadınlar için 23'tür. Yapılan demografik tespitlerin de gösterdiği gibi evlilik yaşı özellikle de kadınlar için çok düşük seviyelerdedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009). Üniversite öğrencilerine en uygun evlenme yaşının hangi yaş olduğuyla ilgili görüşlerinin sorulduğu bir araştırmada, katılımcıların yarısından fazlası (% 52,2) en uygun evlenme yaşını 26-29, yarıya yakını (% 37,1) ise 22-25 olarak belirtmişlerdir (Ondaş, 2007). Bu sonuçlar üniversite öğrencilerinin çok erken yaşlarda evlilik beklentisi içerisine girdiklerini ortaya koymaktadır. Genç yaşta bir evliliği başlatmak ve bir ilişkiye ait iletişim becerilerinin, rollerin, beklentilerin farkında olmadan sağlıksız bir ilişki kurmak evliliğin boşanmayla sonuçlanması veya kurulan ilişkilerin mutsuz devam etmesi olasılığını yükseltmektedir.

Ülkemizde evliliklerle ilgili yapılan araştırmalar evliliklerde eşler arasındaki iletişim yetersizliğinin

den kaynaklanan bazı sorunların çözüme ulaşmadan devam ettiği ve bu yüzden evli bireylerin yaklaşık % 96'sının sık sık tartıştıklarını göstermektedir (Özgüven ve Sayıl, 1999). Psikiyatri kliniklerine başvuran vakaların sorun alanları incelendiğinde, başvuranların genellikle evli bireyler olduğu (Öyekçin, 2008) ve evlilik ilişkileri ya da eşle yaşanan sorunlar nedeniyle yardım almak istedikleri anlaşılmaktadır (Özgüven ve Sayıl, 1999). Özellikle yeni evli çiftlerde görülen boşanma oranlarındaki artış (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009) ülkemizde gençlerin evlilik öncesinde desteklenmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Evlilik öncesi eğitimlerin ülkemiz için uygunluğu ile ilgili ileri sürülebilecek kültürümüze özgü diğer nedenler ise kadınların eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe evlenme yaşı yükselmekte, eş seçimine kendileri karar vermekte ve aile içindeki görevini farklı şekilde algılamakta, kadınların eşlerinin kararlarına katılma oranları yükselmektedir (Tunç, 2008). III. Aile Şurası kararları incelendiğinde ise "Aile eğitimi ve sağlığı konusunda yaygın eğitim ve temel sağlık hizmeti veren kurumlar ve çok amaçlı toplum merkezlerinin yaygınlaştırılması ve hizmet kapsamı artırılarak etkililiklerinin artırılması gerektiği belirtilmektedir. Aynı şurada özel konulara ilişkin öneriler olarak evliliklerin sorunsuz başlaması için, evliliğe uyum ve evlilikte iletişim gibi konularda gençlerin ve eş adaylarının, bilinçlendirilmesi, eğitim verilmesi, tüm bu çalışmalarda halkın katılımının sağlanması için değişik meslek gruplarının öncelikli harekete geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Devlet Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1998).

Son yıllarda evlilik ve aile danışmanlığı alanında evli çiftlerin ilişkilerini düzenlemekten veya parçalanmak üzere olan bir evliliğe yönelik klinik müdahalelerden daha çok erken dönemde evliliğin

korunmasını sağlayacak önleme hizmetleri üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle bireyler evlendikten sonra ortaya çıkacak olan evlilik sorunlarına yönelik müdahaleler geç kalınmış bir yardım olabilir. Ülkemizde gençlerin, daha sağlıklı bir aile yapısı kurabilmeleri, sorumluluklarını ve kendilerini neyin beklediğini bilmeleri, gelecekte evlilik ilişkisinin sağlıklı yürüyebilmesi için evlenmeden önce eğitim almaları oldukça önemlidir.

Yurt dışında nişanlı ya da duygusal ilişkiler yaşayan bireylerin ilişkilerini geliştirmeye ve onları evliliğe hazırlamaya yönelik pek çok program bulunmaktadır (Bagrozzi, Bagrozzi, Anderson, Pollane, 1984; Butler ve Wampler, 1999; Hendrix ve Hunt, 1999; L'abate, 1999; Miller ve Sherrard, 1999; Stanley, Blumberg, ve Markman,1999) ve bu programlar oldukça yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Alan-yazın taraması bu programların çiftler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Örneğin bu konuda yapılan bir çok çalışmada da bireylerin evlilik öncesi eğitim almaları sonucunda eşlerine kendilerini daha fazla açtıkları (Zoost,1973), akılcı olmayan inançlarının azaldığı (Bagorozi, Bagorozi, Anderson ve Pollane, 1984), ilişki doyularının arttığı, problem yoğunluklarının azaldığı (Markman, Floyd, Stanley ve Storaasli, 1988; Long, Angera, Carter, Nakamoto, Kalso,1999) ve çatışma çözme becerilerinin geliştiği (Shumate, 1997) bulunmuştur.

Ülkemizde ilişki geliştirme programları daha çok evli çiftler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ersanlı ve Kalkan, 2003; Ersanlı, 2007; Kalkan ve Ersanlı, 2008; Kalkan ve Ersanlı, 2009; Kalkan, 2002; Aydemir-Sevim,1996). Evlilik öncesi ilişki geliştirmeye yönelik programlar oldukça sınırlı şekilde uygulanmaktadır. Bu nedenle ülkemizde gençleri evlilik öncesinde evliliğe hazırlayacak programlara ihtiyaç bulunmaktadır. Evlilik öncesinde eğitim almanın çiftler üzerindeki etkisi ise yalnızca Yılmaz

ve Kalkan (2010) tarafından yapılan bir çalışmada incelenmiştir. Araştırmacı toplam yedi oturumdan oluşan bir evlilik öncesi ilişkileri geliştirme programının çiftlerin ilişki doyumu düzeylerindeki etkisini incelemiş ve uygulanan programına katılmanın çiftlerin ilişki doyumu düzeylerinde anlamlı bir iyileşme sağladığını bulmuştur.

Sağlıklı bir ilişkinin yürütülmesi için çiftlerin olumlu iletişim becerilerine sahip olmaları oldukça önemlidir. Çiftlerin birbirlerine karşı gösterdikleri iletişimin niteliği ilişkinin kalitesini etkileyen önemli bir etmendir. Evlilik ilişkisinde de eşlerin duygu, düşünce ve isteklerini birbirlerine iletmedeki başarısızlıkları sorunlara sebep olurken, yeterlilikler ise dengeli ve uyumlu ilişkiler kurulmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Evlilik anlaşmazlıkları ve çözümlerine yol açabilecek evlilik öncesi güçlükleri vurgulayan boylamsal çalışmalar da evlilik sorunlarının oluşmasında işlevsel olmayan iletişim tarzının etkili olduğunu ve bu iletişim tarzının gelecekteki uyumsuzluklara işaret etmektedir (Larsen ve Olson, 1989).

Bu araştırma kapsamında uygulanan Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı gençlerin halihazırda romantik ilişkilerinde ya da gelecek dönem kuracakları evlilik yaşantılarında kullanabilecekleri iletişim becerilerini edinmelerini amaçlamaktadır. Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı ilişkilerine özgü iletişim sorunlarını çiftlere gösterebilir ve bu sorunlarla başa çıkmada kullanacakları becerileri edinebilmelerini de sağlayabilir. Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı çiftlerin kendi ilişkilerinde bu becerileri kullanmalarını destekleyerek, becerilerin kalıcı olmasını ve böylece sağlıklı bir ilişki oluşturmada çiftlere yardımcı olabilir. Çiftlerin daha sağlıklı iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları kullanarak ilişkilerinde ortaya çıkabilecek kriz anlarından kolaylıkla uzaklaşabilmelerini sağlayabilir ve çatışma anında ilişkinin daha az zarar görmesiyle bera-

ber ilişkinin bozulmasını veya dağılmasını engelleyebilir. Aynı zamanda gençlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler yoluyla elde edinilen deneyimler, çiftlerin gelecek dönem ilişkileri için bir çekirdek yapı oluşturur. Çiftlerin Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programına katıldıkları sırada yaşadıkları romantik ilişki, evlilikle sonuçlansın veya sonuçlanmasın; gelecek dönem ilişkilerinde çiftlerin ilişkilerini koruyabilecekleri ve geliştirebilecekleri kalıcı bir takım beceriler edinmelerine olanak sağlayarak erken dönemde önleyici bir hizmet sunulabilir.

Bu nedenle bu araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının evliliği planlayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin olup olmadığı incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'nın romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerinde etkisini incelemeye yönelik deneysel bir araştırmadır. Araştırmada ön, son test ve izleme ölçümlü, deney ve kontrol gruplu 2x3'lük faktöryel (karışık) desen kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2006). Bu desende birinci faktör bağımsız işlem gruplarını (deney ve kontrol) gösterirken, diğer faktör bağımlı değişkene ilişkin tekrarlı ölçümleri (ön, son test ve izleme ölçümü) göstermektedir. Bu desene göre araştırmanın bir bağımsız, iki bağımlı değişkeni bulunmaktadır. Araştırmanın bağımsız değişkeni Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'dır. Araştırmanın bağımlı değişkenleri ise romantik ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzlarıdır.

2.2. Araştırma Grupları

Bu çalışmaya en az altı aydan beri birlikteliği bulunan ve evlenmeyi planlayan romantik ilişki ya-

şayan üniversite öğrencisi çiftler katılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının oluşturulması için; Gaziantep Üniversitesi'nde çeşitli fakültelere ve sosyal alanlara çalışma ile ilgili bilgiler içeren ilanlar asılmıştır. Araştırmaya romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencisi 10 çift katılmak için başvuruda bulunmuştur. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen tüm çiftlerle farklı zamanlarda ön görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan ön görüşmelerde, programın içeriği ve amaçları hakkında bilgi verilmiştir. Başlangıçta araştırmaya katılmayı kabul eden iki çift, daha sonra, uygulamalara başlamadan oturumlara katılma konusunda isteksiz bir tutum sergilemiş ve araştırmaya katılmama kararı vermişlerdir.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen çiftler deney grubuna alınmıştır. Araştırmaya katılmak isteyen, ancak çeşitli nedenlerle oturumlara düzenli devam edemeyecek çiftler ise kontrol grubuna alınmıştır. Deney ve kontrol grubu dörder çiftten oluşturulmuştur.

Deney grubundaki çiftlerin yaş ortalaması 22,87 (SS=1,55) olup, ilişki sürelerinin ortalaması 14,25 (SS=6,49) aydır. Kontrol grubundaki çiftlerin yaş ortalaması 23,12 (SS=.83); ilişki sürelerinin ortalaması 21,50 (SS= 4,10) aydır.

2.3 İşlem

Araştırmada deney grubuna dokuz hafta süresince Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı bir buçuk ile iki saatlik oturumlar şeklinde uygulanmıştır. Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı geliştirilmeden önce literatürdeki ilişki geliştirme eğitim programları ve ilgili deneysel çalışmalar incelenmiştir. Daha sonra yurt dışında yaygın olarak kullanılan ve etkisi bir çok araştırmada test edilmiş olan İlişki Geliştirme ve Önleme Programı'ndan (Preventive and Relationship Enhancement Program; PREP) (Markman, Stanley, Blumberg, Jenkins, Whiteley, 2004; Markman, Stanley, Blumberg,

1994) yararlanılarak, dokuz oturumdan oluşan bir program geliştirilmiştir. Aşağıda her bir oturumun amaçları ayrı ayrı sunulmaktadır.

1. Oturum

- 1- Eğitim programı hakkında bilgilenme
- 2- Eğitim programının önemini kavrama
- 3- Eğitim programına çift olarak katılmanın önemini fark etme
- 4- İlişkide değiştirilmesi gereken yanları fark etme

2. Oturum

- 1- Temel iletişim problemlerini ve engellerini öğrenme
- 2- İlişkilerindeki temel iletişim problemlerini ve engellerini fark etme

3. Oturum

- 1- İletişim problemleri ile baş etme yöntemleri geliştirebilme
- 2- İletişim engelleri ile nasıl baş edeceğini öğrenme

4. Oturum

- 1- Dinleyici-konuşma tekniğini öğrenme
- 2- İlişkilerde kuralların önemini anlama
- 3- İlişkilerindeki kuralların farkına varma

5. Oturum

- 1- İletişimi bozan gizli tehditleri fark etme
- 2- İletişimi bozan gizli tehditlerle başa çıkmada dinleyici-konuşmacı tekniğinin önemini kavrama

3- Olumsuz duyguları kontrol etme

4- Olumsuz içsel konuşmaların farkına varma

6. Oturum

- 1- Çatışma çözme yöntemlerinin çatışmalar üzerindeki önemini fark etme
- 2- Çatışma çözme yöntemlerini öğrenme

7. Oturum

- 1- İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların ilişkiler üzerindeki etkisini fark etme
- 2- İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların türlerini tanıma
- 3- Aile ve sosyal desteğin ilişkideki önemini anlama

8. Oturum

- 1- İlişkilerindeki bilişsel çarpıtmaları fark etme
- 2- İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaların üstesinden gelebilme

9. Oturum

- 1- İlişkilerde affetmenin önemini anlama
- 2- Doğru bir affetmenin adımlarını öğrenme
- 3- Arkadaşlığın ilişkiye verdiği desteğin farkına varma
- 4- İlişkilerde eğlenmenin önemini anlama
- 5- Programdan kazanımları değerlendirebilme
- 6- İlişkileriyle ilgili gelecekte üzerinde çalışacakları problem alanlarını belirleme

Araştırmada kontrol grubunda bu süre içerisinde herhangi bir uygulama gerçekleştirilmemiştir. Uygulamaların başlamasından önce deney ve

kontrol gruplarına ön test olarak İletişim Becerileri Envanteri ve Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği uygulanmıştır. Aynı ölçme araçlarını kullanarak uygulamaların bitiminden iki hafta sonra son-test ölçümü ve altı ay sonra ise izleme ölçümü gerçekleştirilmiştir. İzleme ölçümü üniversite dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcıların son test ölçümünden kısa bir süre sonra mezun olacak durumdaki bulunmaları nedeniyle altı ayla sınırlı kalmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada. Deneklerin iletişim becerilerini ölçmek "İletişim Becerileri Envanteri", çatışma iletişim tarzlarını ölçmek amacıyla "Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği" kullanılmıştır.

İletişim Becerileri Envanteri (İBE)

İletişim Becerileri Envanteri, Ersanlı ve Balcı (1998) tarafından üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek davranışsal, bilişsel ve duygusal olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipinde geliştirilmiştir. Ölçeğe verilen tepkiler Her zaman (5), Genellikle (4), Bazen (3), Nadiren (2), Hiçbir zaman (1) şeklinde düzenlemiştir. Ölçeğin genelinden alınabilecek en yüksek puan 225 ve en düşük puan ise 45'dir. Her alt boyut ayrı ayrı değerlendirileceği gibi ölçeğin toplam puanına bakılarak bireyin genel iletişim beceri düzeyi hakkında bilgi edinilebilir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği, o bireyin iletişim beceri düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Ersanlı ve Balcı, 1998).

İletişim Becerileri Envanteri'nin toplam puanı ile her boyutun toplam puanları arasındaki korelasyon zihinsel alt boyutu için .85, duygusal alt boyutu için .73 ve davranışsal alt boyutu için .82 olarak bulunmuştur. Envanterin geçerlik çalışma-

sında İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği ile korelasyonu incelenmiştir. Yapılan geçerlik çalışmasında iki ölçek arasındaki korelasyon katsayısı .70 bulunmuştur (Ersanlı ve Balcı, 1998).

Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği (ÇİTÖ)

Goldstein (1999) tarafından geliştirilmiş olan Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği, bireylerin çatışma sırasında kullandıkları beş temel iletişim tarzını 75 maddeyle ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek Uysal (2002) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği'nin uyarlama çalışmasının sonucunda, Yaklaşma/Kaçınma ve Duyguları İfade Etme olmak üzere 43 maddelik bir yapı elde edilmiştir. Ölçek beş basamaklı (Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum=2, Kararsızım= 3, Katılıyorum=4, Kesinlikle katılıyorum=5) Likert tipi ölçektir. Yaklaşma/kaçınma alt boyutundan yüksek puan alan bireyler çatışmalara daha çok girenler ve çatışmacı iletişim tarzını kullanırken, düşük puanlar alanlar ise çatışma durumlarında çatışmadan kaçan, daha ılımlı iletişim tarzını kullanan bireylerdir. Duyguları ifade etme alt boyutundan yüksek puan alan bireyler, çatışma durumlarında kendilerini karşı tarafa açar, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade eden bir iletişim kullanırlar; düşük puan alanlar ise, çatışmalarda duygu, fikir veya inançlarını açıklamaktan kaçınırlar. Yaklaşma/Kaçınma alt boyutunda alınabilecek en düşük puan 22 ve en yüksek puan 110, duyguları ifade etme alt boyutunda alınabilecek en düşük puan 21 ve en yüksek puan 105'dir (Uysal, 2002).

Ölçeğin Yaklaşma/Kaçınma alt boyutuna ilişkin Cronbach alfa katsayısı .85 ve Duygularını İfade Etmeye alt boyutuna ilişkin katsayı ise .81 olarak bulunmuştur. Araştırmada ölçeğin iki alt boyutu arasındaki ilişki .35 ($p<.01$) olarak bulunmuştur (Uysal, 2002).

2.5.Verilerin Analizi

Bu araştırmada denek sayısının azlığı, deney ve kontrol gruplarında katılımcıların tesadüfi olarak atanmamış olması ve deney ve kontrol gruplarının her iki ölçeğin ön-test ölçümünden aldıkları puanların dağılımının normal olmaması dikkate alınarak parametrik olmayan testlerin kullanılması tercih edilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının ön, son ve izleme testi ölçümlerinden elde ettikleri sıra ortalamaları arasındaki fark Mann-Whitney U Testi ile incelenmiştir. Her grubun kendi içinde ön, son ve izleme testi ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olma-

dığı Friedman Testi ile incelenmiştir. Belirlenen anlamlı farkın hangi ölçümler arasında olduğunu belirlemek için ise Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2006). Araştırmada istatistiksel olarak anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular

Araştırmada deney ve kontrol gruplarının ön, son test ve izleme ölçümlerinde İBE'den aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının İBE'nin Ön, Son Test ve İzleme Ölçümünden Aldıkları Puanların Sıra Ortalamaları, SıraToplamları ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÖLÇÜMLER	DENEY GRUBU		KONTROL GRUBU		U	p
	Sıra Ort.	Sıra Top.	Sıra Ort.	Sıra Top.		
Ön test	8.56	68.50	8.44	67.50	31.500	.958
Son test	9.88	79.00	7.13	57.00	21.000	.247
İzleme ölçümü	12.50	100.00	4.50	36.00	.000	.001

Tablo 1'de elde edilen değerlere göre; Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programına katılan çiftlerle, böyle bir uygulamaya katılmayan çiftlerin uygulama öncesinde İBE'önin ön testinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında bir fark bulunmamaktadır ($U=31.500, p>.958$). Uygulama- dan sonra yapılan son test ölçümlerinde, deney ve kontrol grubunun İBE'nin elde ettikleri puanların

ortalamaları arasında da anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($U=21.000, p>.247$), ancak altı ay sonra yapılan izleme ölçümünde belirlenen fark anlamlıdır ($U=.000, p<.001$). İzleme ölçümünde deney grubunun elde ettiği puanların ortalamaları, kontrol grubunun elde ettiği puanların ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Deney veya kontrol gruplarının kendi içinde ön, son test ve izleme ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup

olmadığı Friedman Testi ile incelenmiş, bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grupları İBE'nin Ön, Son Test ve İzleme Ölçümlerinden Aldıkları Puanlara Uygulanan Friedman Testi Analizi Sonuçları

Gruplar	Ölçümler	Sıra Ort.	Sıra Top.	χ^2	p
Deney	Ön test	8.56	68.50	7.000	.030
	Son test	9.88	79.00		
	İzleme ölçümü	12.50	100.00		
Kontrol	Ön test	8.44	67.50	3.250	.197
	Son test	7.13	57.00		
	İzleme ölçümü	4.50	36.00		

Tablo 2’de sunulan Friedman Testi sonuçlarına göre; kontrol grubunun İBE ön, son test ve izleme ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.197$). Deney grubunun ön, son test ve izleme ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında ise anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<.030$). Deney grubunun İBE’nin ön, son test ve izleme ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında farkın kaynağını bulmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucuna göre, deney grubunun İBE’nin ön ve son testlerinden

elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($Z= -.704, p>.482$). Bir başka ifade ile deney grubuna katılan çiftlerin İBE’nin ön ve son test ölçüm puanlarına göre iletişim becerileri düzeylerinde bir değişme gözlenmemiştir.

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucuna göre; deney grubunun İBE’nin ön test ve izleme ölçümünden elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($Z= -2.383, p<.017$). Fark puanlarının sıra ortalaması dikkate alındığında, gözlenen farkın izleme ölçümü puanları yönünde olduğu görülmektedir.

Wilcoxon İşaretili Sıralar testi sonucuna göre deney grubunun İBE'nin son test ve izleme ölçümlerinden elde ettikleri puanların ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($Z = -2.380$, $p < .017$). Fark puanlarının sıra ortalaması dikkate alındığında, gözlenen farkın izleme ölçümü puanları yönünde olduğu görülmektedir.

3.2. Çatışma İletişim Tarzlarına İlişkin Bulgular

Yaklaşma/Kaçınma Alt Boyutu: Çalışmada deney ve kontrol gruplarının ÇİTÖ'nin Yaklaşma/Kaçınma alt boyutu ön, son test ve izleme ölçümlerinden aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının ÇİTÖ'nin Yaklaşma/Kaçınma Alt Boyutundan Ön, Son Test ve İzleme Ölçümünde Aldıkları Puanların Sıra Ortalamaları, Sıra Toplamları ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÖLÇÜMLER	DENEY GRUBU		KONTROL GRUBU		U	p
	Sıra Ort.	Sıra Top.	Sıra Ort.	Sıra Top.		
Ön test	7.75	62.00	9.25	74.00	26.000	.527
Son test	8.69	69.50	8.31	66.50	30.500	.875
İzleme ölçümü	9.38	75.00	7.63	61.00	25.000	.461

Tablo 3' ten elde edilen sonuçlara göre, Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programına katılan çiftlerle böyle bir uygulamaya katılmayan çiftlerin uygulama öncesinde, ÇİTÖ'nin Yaklaşma/Kaçınma alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U = 26.000$, $p > .527$). Hem uygulamadan bir hafta sonra yapılan son test ölçümlerinde ($U = 30.500$, $p > .875$) hem de altı ay sonra yapılan izleme ölçümlerinin-

de ($U = 25.000$, $p > .461$) deney ve kontrol grubunun çatışmalara yaklaşma tarzlarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Duyguları İfade Etme Alt Boyutu: Çalışmada deney ve kontrol gruplarının ön, son test ve izleme testi ölçümlerinde ÇİTÖ'nin Duyguları İfade Etme alt boyutundan aldıkları puanların sıra ortalamaları, sıra toplamları ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Gruplarının ÇİTÖ'nin Duyguları İfade Etme Alt Boyutundan Ön, Son Test ve İzleme Ölçümünde Aldıkları Puanların Sıra Ortalamaları, SıraToplamları ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÖLÇÜMLER	DENEY GRUBU		KONTROL GRUBU		U	p
	Sıra Ort.	Sıra Top.	Sıra Ort.	Sıra Top.		
Ön test	8.88	71.00	8.13	65.00	29.000	.752
Son test	8.94	71.50	8.06	64.50	28.500	.711
İzleme ölçümü	9.63	77.00	7.38	59.00	23.000	.336

Tablo 4' te Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programına katılan çiftlerle böyle bir uygulamaya katılmayan çiftlerin uygulama öncesinde ÇİTÖ'nin Duyguları İfade Etme alt boyutundan elde ettikleri puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($U=29.000$, $p>.752$). Uygulamadan bir hafta sonra yapılan son test ölçümlerinde ($U=28.500$, $p>.711$) ve altı ay sonra yapılan izleme ölçümünde de fark anlamlı değildir ($U=23.000$, $p>.336$).

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencisi çiftlerin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkili olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı romantik ilişki yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerini artırmada etkili bir önleme programı olduğu bulunmuştur. Programa katılan çiftlerin iletişim becerilerinin son test ölçümlerinde değişmediği ancak izleme ölçümlerinde olumlu yönde geliştiği bulunmuştur. Deney

grubunda iletişim becerilerinin izleme ölçümünde artış göstermesi, davranışa yönelik bu tür becerilerin gelişiminin gözlenebilmesi için belirli bir zaman aralığına ihtiyaç duyulduğunu düşündürmektedir. Bu araştırmada öngörülen altı aylık izleme çalışması iletişim becerilerinin ortaya çıkmasını gözlemlemek için yeterli bir zaman aralığı gibi görülmektedir.

Bu araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının deneklerin iletişim becerileri düzeyini artırmada etkili bulunması, literatürde Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme programlarının iletişim becerileri üzerinde etkisini inceleyen diğer araştırmaların sonuçlarını destekler niteliktedir (Zoost, 1973; Ridley ve Sladeczek, 1992; Markman ve Hahlweg, 1993; Shumate, 1997; Halford, Sanders, Behrens, 2001). Bununla birlikte literatürde bu araştırmanın bulgularının tersi yönünde sonuçlar elde eden bir araştırmaya da rastlanılmaktadır (Davis, 1995).

Araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programının romantik ilişkiler yaşayan çiftlerin çatışma durumlarında olumlu iletişim tarzını kullanmalarını ve duygularını ifade etmelerini gelişt-

tirmede etkili olmadığını ortaya koymuştur. Çiftler iletişim becerilerini kişilerarası ve romantik ilişkilerde kullanılabilseler de çatışma gibi yoğun duyguların yaşandığı kriz anlarında olumlu iletişim tarzını kullanmakta zorlanabilirler. Dolayısıyla iletişim becerilerine göre; çiftlerin çatışma sırasında olumlu iletişim tarzının kullanılabilmesi ve duyguların ifade edilebilmesi için bu konuda daha uzun süre eğitim almaları ya da öfke kontrolü gibi ek eğitimleri gerekebilir. Bu araştırmada uygulanan programın içeriği incelendiğinde ise deneklere dört oturumda genel iletişim becerileri öğretilirken, çatışma sırasında kullanılan olumsuz iletişim örneklerinin de açıklandığı görülmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulardan çiftlerin çatışmaya yönelik olumlu iletişim becerilerinin geliştirilmesinde uygulanan programın bu açıdan yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmada Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'nın çiftlerin çatışmaya ilişkin olumlu iletişim tarzını kullanma ve duygularını ifade etme becerilerini geliştirmede etkili olmadığını bulunması, literatürde bu konuda yapılan araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir (Markman vd., 1988; Markman vd., 1993; Davis, 1995; Shumate, 1997; Chun, 2003; Adler-Baeder vd., 2007). Bununla beraber literatürde, bu araştırmanın bulgularını destekleyen bir araştırma bulunmaktadır (Markman ve Hahlweg, 1993).

Bu araştırmanın en önemli sınırlılığı katılımcıların tesadüfi olarak gruplara atanmamalarıdır. Belki de zaman bulamadıkları için programa katılmayan çiftler motivasyonları ve ilişkileri güçlü değildir. Bu nedenle de katılımcılar zamanları olmadığını

belirtmiş olabilirler. Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise katılımcı çift sayısının çok az olmasıdır.

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında alanda yapılacak diğer araştırmalar için yararlı olabileceği düşünülen bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Bu araştırma üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Farklı sosyo-ekonomik düzeyde yer alan ve farklı yaş grubundaki deneklerde araştırma tekrarlanabilir.
2. Bu araştırmada, izleme ölçümleri deneysel işlemin bitiminden 6 ay sonra gerçekleştirilmiştir. Daha sonra yapılacak araştırmalar deneysel işlemin etkisinin kalıcılığını daha net olarak ortaya koymak için, daha uzun dönemde incelenebilir.
3. İleride yapılacak deneysel çalışmalarda katılımcı sayısı artırılıp çiftlerin tesadüfi olarak gruplara atanması sağlanarak çalışma yeniden tekrarlanabilir.
4. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalarda izleme verileri elde edildikten sonra deney grubuna uygulanan çalışmanın benzeri kontrol gruba uygulanabilir.
5. Evlilik Öncesi İlişki Geliştirme Programı'nın farklı psikolojik değişkenler üzerindeki etkisi (ilişkide akılcı olmayan inançlar, evlilik kararını tekrar değerlendirme, ilişkiye yönelik algılar, ilişkinin geleceği hakkında beklentiler vb.) yeni araştırmalarla incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Adler-Baeder, F., Kerpelman, J.L., Schramm, D.G., Higginbotham, B., & Paulk. (2007). The Impact of Relationship Education on Adolescents of Diverse Backgrounds. *Family Relations*, 56(3):291-303
- Bagrozzi, D. A., Bagrozzi, J. I., Anderson, S. A., & Pol-lane, L. (1984). Premarital Education Training Sequence (PETS): A 3-year Follow-up of Experimental Study. *Journal of Counseling and Development*, 63:91-100.
- Butler, M. H., & Wampler, K. S. (1999). A Meta Analytic Update of Research on the Couple Communication Program. *American Journal of Family Therapy*, 27:223-237.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Verilerin Analizi El Kitabı*. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Çaplı, O. (1992). *Evlenmeye Hazır mısınız? Bilgi Yayınevi*, Ankara.
- Chun, S. H. (2003). *Assessing A Pre-Marital Education Program*, School of Theology and Mission. Doctor of Dissertation, Oral Roberts University.
- Davis, M. W. (1995). *An Experimental Study of the 'Growing Together' Marriage Preparation Program*. Doctor of Dissertation , Purdue University.
- Devlet Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (1998). III. Aile Şurası.
- Ersanlı, E. (2007). *Evlilik İlişkilerinde Eşlerin Akılcı Olamayan İnançlarıyla Baş etmelerinde Bilişsel Davranışçı Yaklaşımına Dayalı Evlilik İlişisini Geliştirme Programının Etkisi*. Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ersanlı, K., & Balcı, S. (1998). *İletişim Becerileri Envanteri Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10):7-12.
- Ersanlı, K., & Kalkan, M., (2003). *Evlilik İlişisini Geliştirme Programının Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerine Etkisi*, *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 11(3): 219-226.
- Halford, W. K., Sanders, M.R.,& Behrens, B.C. (2001). *Can Skills Training Prevent Relationship Problems in At-Risk Couples? Four-Year Effects of a Behavioral Relationship Education Program*. *Journal of Family Psychology*, 15(4):750-768.
- Hendrix, H., & Hunt, H. (1999). *Imago Relationship Therapy: Creating a Conscious Marriage or Relationship*. *Preventive Approaches in Couples Therapy*, Berger, R., and Hannah M. T. (Eds.). Brunner/Mazel, Inc, Philadelphia, pp.169-196.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi*. Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kalkan, M., Ersanlı, E. (2008). *Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımına Dayalı Evlilik İlişisini Geliştirme Programının Evli Bireylerin Evlilik Uyumuna Etkisi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3):963-986.
- Kalkan, M., Ersanlı, E. (2009). *The Effects of the Cognitive-Behavioral Marriage Enrichment Program on the Dysfunctional Attitudes of Couples*. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,36
- L'abate, L. (1999). *Structured Enrichment and Distance Writing for Couple*. *Preventive Approaches in Couples Therapy*, Berger, R. and Hannah, M. T. (Eds.). Brunner/Mazel, Inc, Philadelphia, pp. 106-124.
- Larsen, A.S., & Olson, D.H. (1989). *Predicting Marital Satisfaction Using Prepare: A Replication Study*. *Journal of Marital and Family Therapy*, 15(3):311-322.
- Markman, H. J., Floyd, F. J., Stanley, S. M., & Storaasli, R. D. (1988). *Prevention of Marital Distress: A Longitudinal Investigation*. *Journal of Counseling and Clinical Psychology*, 56(2): 210-217.
- Markman, H. J., & Hahlweg, K. (1993). *The Prediction and Prevention of Marital Distress: An International*

- nal Perspective. *Clinical Psychology Review*, 13: 29-43.
- Markman, H.J., Stanley, S., & Blumberg, S.L. (1994). *Fighting for Your Marriage: Positive Steps for Preventing Divorce and Preserving a Lasting Love*. John Wiley & Sons by Jossey-Bass, San Francisco.
- Ondaş, B. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimi ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öyekçin, D.G. (2008). Bir Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniğine Bir Yıl İçinde Başvuran Olguların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Psikiyatrik Tanı Dağılımı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9:39-43.
- Özabacı, N. (2004). Evlilik Öncesi ilişkiler. Evlilik Okulu, Yavuzer H. (Ed.), Remzi Yayınevi, İstanbul, ss. 39-53.
- Özgüven, H.D., & Sayıl, I. (1999). Ankara Üniversitesi Kriz Merkezine Bir Yıl Süresince Başvuran Yeni Vakaların Sorun Alanları ve Tanılarına Göre Değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 7: 7-13.
- Ridely, C. A., & Sladeczek, I. E. (1992). Premarital Relationship Enhancement: Its Effects on Needs to Relate to Others. *Family Relations*, 41(2):148-153.
- Shumate, S. G. (1997). The Effect of A Committed Relationship Training on Marital Expectation and Communication Styles of Young Adults. Doctor of Dissertation, The University of North Carolina, Greensboro.
- Stanley, S. M., Blumberg, S. L. ve Markman, H. J. (1999). *Helping Couples Fight for Their Marriages: The PREP Approach, Preventive Approaches in Couples Therapy*. Preventive Approaches in Couples Therapy, Berger, R. and Hannah, M. T. (Eds.). Brunner/Mazel, Inc, Philadelphia, pp. 279-303.
- Sevim-Aydemir, S. (1996). Transaksiyonel Analize Dayalı Bir Eğitim Programının Evli Çiftlerin Ego Durumları ve Evlilik Yaşamlarına İlişkin Bazı Değişkenlere Etkisi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2009). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. TÜİK Haber Bülteni, Sayı:108, <http://www.tuik.gov.tr> (25.06.2009).
- Uysal, D. (2002). Örgütlerde Kişilerarası Adil Davranış Algısı ile Çatışma İletişim Tarzları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Tunç, İ.A.(2008). Van'da kadın sorunları ve eğitim. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, <http://edergi.yyu.edu.tr> adresinden 1.08.2008 tarihinde alınmıştır
- Yılmaz, T. ve Kalkan, M. (2010) The Effects of the Premarital Relationship Enrichment Program on the Relationship Satisfaction of Couples", *Educational Sciences: Theory & Practices*, 10, 3, 1893-1920.
- Zoost, B.V. (1973). Premarital Communication Skills Education with University Students. *Family Coordinator*, 22(2):187-191.

